

LA REVOLUCIÓ PEDAGÒGICA DE FERRER I GUÀRDIA

EXPOSICIÓ ITINERANT

The first part of the paper discusses the importance of understanding the local context in which a project is implemented. This involves a thorough analysis of the social, cultural, and economic factors that may influence the project's success or failure. The second part of the paper focuses on the development of a project plan, which should include a clear statement of the project's purpose, objectives, and expected outcomes. The third part of the paper discusses the importance of effective communication and collaboration between project team members and stakeholders. The fourth part of the paper discusses the importance of monitoring and evaluating the project's progress and impact. The fifth part of the paper discusses the importance of ensuring the sustainability of the project's results.

🌐 www.ferrerguardia.org

☎ 936 011 644

✉ fundacio@ferrerguardia.org

🐦 @f_ferrerguardia

📍 C.Avinyó 44, 1r · 08002 Barcelona

Abril 2024

Realització

Fundació Ferrer i Guàrdia

ÍNDEX

DESCRIPCIÓ	5
CRÈDITS	6
FITXA TÈCNICA	7
CONTINGUT	9
CONTACTE	16

DESCRIPCIÓ

Francesc Ferrer i Guàrdia és una figura clau, reconeguda internacionalment, per haver creat l'Escola Moderna, introduint a Catalunya i Espanya els principis de l'Escola Nova, racionalista, higienista, coeducativa... Una proposta revolucionària en la seva època. Així mateix, és una figura clau per entendre la història de Catalunya; Ferrer i Guàrdia va ser afusellat per les seves idees emancipadores, condemnat com a suposat instigador dels fets de la Setmana Tràgica de 1909. Recuperar i mantenir la memòria de la seva vida i la seva obra és cabdal per entendre la nostra història i el nostre present.

L'any 2018, gràcies a l'impuls del Castell de Montjuïc i de l'Institut de Cultura de Barcelona, es va dur a terme una tasca amb molt de rigor de producció d'una exposició sobre Ferrer i Guàrdia que va ser exposada durant bona part de l'any al Castell de Montjuïc. A la Fundació Ferrer i Guàrdia valorem molt positivament la feina realitzada i creiem que té un alt valor aprofitar els materials i recursos elaborats i ampliar-ne la seva difusió.

L'exposició que us presentem és una adaptació de l'exposició original a un format adaptable a qualsevol espai, que permet la seva itinerància per ateneus i equipaments cívics d'arreu del país i que pretén donar a conèixer al conjunt de la ciutadania la figura i l'obra de Ferrer i Guàrdia.

CRÈDITS

Organització

Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia

Producció

Castell de Montjuïc – Direcció de Memòria i Història

Institut de Cultura de Barcelona

Fundació Ferrer i Guàrdia

Comissari

Pere Solà

Documentació i producció

Magma Cultura

Fundació Ferrer i Guàrdia

Disseny gràfic

Guille Mendia, Jaume Benabarre i Andrea González

Adaptació gràfica

Andrea González

Correcció

TextosBCN

© de les imatges

Arxiu Fundació Ferrer i Guàrdia, Arxiu Fotogràfic de Barcelona i Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

**Ajuntament
de Barcelona**

FITXA TÈCNICA

1 Rollups

Roll-ups doble cara

Mesures Up Roll 85
doble cara:

Mesures gràfiques:
85x205

Mesures estructura
muntada:
88x210x20 cm

Pes:
**Aprox. 640 gr cada
Rollup**

Quantitat de
Rollups:
2

2 Photocalls

Photocall Eco 160x200

Mesures Photocall
Eco 160:

Mesures gràfiques:
160x200

Mesures estructura
muntada:
162x204x50 cm

Pes:
**Aprox. 710gr cada
photocall**

Quantitat de
photocalls:
5

3 Tablet

L'exposició comptarà (si es poden garantir certs paràmetres de seguretat) amb una tablet per poder visualitzar el fons digitalitzat de l'arxiu Ferrer i Guàrdia.

La tablet anirà acompanyada d'un peu per tal que tingui una bona visualització i utilització, a la vegada que un sistema de protecció.

4 Espai necessari

Per tal que l'exposició pugui lluir i es pugui visualitzar correctament, es necessitaria un espai mínim de 30m².

5 Muntatge

És una exposició molt fàcil de muntar i ràpida, ja que disposa de rollups i photocalls (amb sistema d'”X”). Pel muntatge dels photocalls es poden necessitar dues persones.

6 Pes

El pes total aproximat de l'exposició és de 9 kg.

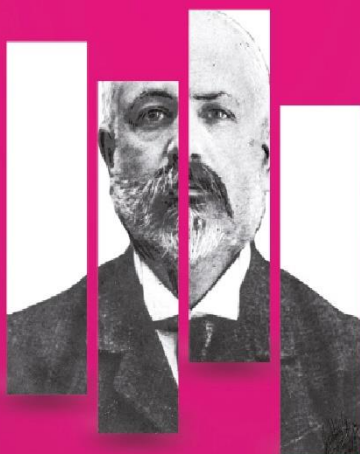
CONTINGUT

Àmbit 0.

L'Escola Nova i la seva incidència a Catalunya

Introducció sobre l'Escola Nova i la vinculació de Ferrer i Guàrdia a aquest corrent pedagògic.

LA REVOLUCIÓ PEDAGÒGICA DE FERRER I GUÀRDIA

L'ESCOLA NOVA I LA SEVA INCIDÈNCIA A CATALUNYA

Des de mitjan segle XIX hi ha una tendència internacional a favor d'una pedagogia centrada en l'infant, seguint pautes rousseauianes, desenvolupades per Pestalozzi i Fröbel, que qualla en l'Escola Nova, en la línia que representen el belga Ovide Decroly, la italiana Maria Montessori o el filòsof i pedagog nordamenc John Dewey.

Francesc Ferrer i Guàrdia (1859-1909), amic personal de Decroly, és certament l'introduïdor de l'Escola Nova a Catalunya. L'esperit de superació pedagògica de l'Escola Nova, lligat a ideals de democràcia i de justícia social, va culminar a la Segona República i la Revolució Social de 1936, quan a Catalunya es va constituir el Consell de l'Escola Nova Unificada, presidit pel mestre llibertari Joan Puig Elias (1898-1972).

Aquest esperit d'excel·lència educativa el veiem reflectit a Catalunya, a banda de Ferrer i Guàrdia, en pedagogs com Pau Vila i Dinarès (1881-1980), Rosa Sensat (1873-1961), Joan Bardina (1877-1950), Alexandre Galí (1886-1969), Anna Rubiés (1881-1963) i Marta Mata (1926-2006), entre d'altres.

Quatre alumnes llegint un llibre. Any 1936 | Foto Marçó. CNT. Arxiu Fotogràfic de Barcelona

Àmbit 1.

Com era l'educació a principis del segle XX?

Introducció al context educatiu de l'època molt marcada per l'analfabetisme

D'on venia l'impuls renovador en educació?

Repàs dels primers orígens de la renovació a Catalunya.

COM ERA L'EDUCACIÓ A PRINCIPIS DEL SEGLE XX?

A principis del segle XX, la situació educativa es definia per la falta de centres escolars, la poca formació dels mestres, uns índexs d'escolarització molt baixos i l'analfabetisme, especialment entre les nenes. L'ensenyament es basava en la memorització i la repetició, i fomentava la passivitat més que la participació de l'alumnat.

L'ANALFABETISME DE L'ÈPOCA

ANALFABETISME A A CATALUNYA I A ESPANYA

(% SOBRE EL TOTAL DE LA POBLACIÓ)	1900	1910	1920	1930
BARCELONA	54,18	41,69	31,55	26,7
GIRONA	59,11	51,18	41,06	33,3
LLEIDA	64,69	58,66	44,89	34,5
TARRAGONA	66,55	59,61	46,89	36,4
ESPANYA	63,79	59,39	52,23	42,33

Luzuriaga, L. El analfabetismo en España. Madrid: J. Cosano, 1926.

ANALFABETISME ENTRE HOMES I DONES ENTRE ELS ANYS 1900 I 1930

(% POBLACIÓ DE 10 ANYS O MÉS, NO SAP ESCRIURE)	1900	1910	1920	1930
H D H D H D H D				
BARCELONA	38 57	26 44	17 30	12 24
GIRONA	40 66	34 53	25 41	17 31
LLEIDA	50 73	42 63	29 45	20 32
TARRAGONA	52 71	45 61	35 47	24 35
ESPANYA	47 69	42 61	36 52	24 40

Vilanova Ribas, M.; Moreno Julià, X., Atlas de la evolución del analfabetismo en España de 1887 a 1981. Madrid: MEC, 1992, p.189-190.

Casa Municipal de la Misericòrdia de Barcelona. Aula de pàrvuls. Any 1909. Adolf Mas Ginestà. Arxiu Fotogràfic de Barcelona

D'ON VENIA L'IMPULS RENOVADOR EN EDUCACIÓ?

L'empenta del canvi educatiu provenia, essencialment, de l'interès pel desenvolupament dels anhels de llibertat i d'emancipació, interès compartit, amb matisos, pels nuclis més actius del moviment obrer, en les seves dues grans tendències, socialista i anarquista, pel reformisme liberal progressista burgès i per sectors vinculats al republicanisme català.

El moviment internacionalista va propiciar els ateneus obrers i les escoles laiques, i comptava amb pensadors i activistes com el reusenc Josep Llunas i Pujals (1852-1905), anarquista, republicà, catalanista, maçó i lliurepensador d'una gran importància teòrica i pràctica per al moviment obrer a Catalunya.

El reformisme liberal burgès el representava a Espanya la Institución Libre de Enseñanza (ILE). Es va constituir a Madrid el 1876 i proposava un ensenyament actiu i científic, desvinculat de la religió i la política, basat en la llibertat de càtedra dels mestres. Aquestes idees beviendel krausisme (filosofia de Karl Christian Friedrich Krause, 1781-1832), una doctrina que defensava la tolerància acadèmica i la llibertat enfront el dogmatisme. El krausisme va tenir poca influència directa a Catalunya.

“
SOLAMENT CONREANT EL COR
I LA MENT DELS INFANTS SERÀ
POSSIBLE TRANSFORMAR
EL MÓN
”

Casa Municipal de la Misericòrdia de Barcelona. Aula de pàrvuls. Any 1909. Adolf Mas Ginestà. Arxiu Fotogràfic de Barcelona

Àmbit 2.

Qui era Francesc Ferrer i Guàrdia?

En quin context va viure?

Cronologia dels principals fets vitals i històrics ocorreguts en la vida de Ferrer i Guàrdia

QUI ERA FRANCESC FERRER I GUÀRDIA?

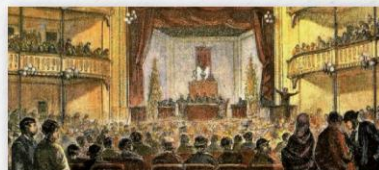
- **1859** Neix a Alella en una família nombrosa de pagesos, catòlica, relativament benestant.
- **1885-1886** Treballa com a revisor a la línia del ferrocarril a França. Conspira per compte de Manuel Ruiz Zorrilla (1833-1895), fundador a l'exili del Partit Republicà Progressista.
- **1886** Participa en el pronunciament militar fracassat del brigadier Manuel Villacampa del Castillo i l'Associació Republicana Militar (ARM) per proclamar la República, i s'exilia a França amb la seva parella Teresa Sanmartí i els seus fills.
- **1892** Participa al Congrés Universal de Lliurepensament organitzat a Madrid.
- **1893** Se separa de Teresa Sanmartí.
- **1895-1898** Imparteix classes particulars i a centres culturals. Publica el manual *L'Espanol Pratique* (Garnier, París). Segueix frequentant cercles maçònics i anarquistes. Tracta la dama francesa Ernestine Meunier, exalumna seva de llengua castellana, la qual, coneixedora de les intencions filantròpiques escolars de Ferrer i Guàrdia, li dona suport econòmic, llegant-li els seus béns quan mor el 1901.
- **1896** Participa al Congrés socialista internacional, a Londres, com a delegat del partit socialista francès pel districte IV de París.
- **1899** Comença la seva relació sentimental amb la mestra lliurepensadora Leopoldine Bonnard i viatgen per Europa.
- **1905** S'ajunta amb Soledad Villafranca. Aquests anys contacta personalitats anarquistes, socialistes i republicanes com Piotr Kropotkin, Jean Grave, Jean Jaurès, Anselmo Lorenzo i Federico Urales, entre d'altres.
- **1901-1909** Dirigeix l'Escola Moderna i l'editorial del mateix nom. L'escola és clausurada el 1906. Amés, publica el *Butlletí* de l'Escola Moderna i duu a terme una important tasca d'extensió universitària, adreçada al públic en general i als treballadors en particular.
- **1909** És culpable d'instigador dels fets de la Setmana Tràgica i afusellat al Castell de Montjuïc, el 13 d'octubre d'aquell mateix any, a l'edat de 50 anys.

Diploma en què s'atorga a Ferrer i Guàrdia el grau d'aprenent, francès, 12 d'abril de 1883.
Ateneu Fundació Ferrer i Guàrdia

EN QUIN CONTEXT VA VIURE?

- **1859** S'aprova el Pla de l'Eixample de Barcelona, d'Ildefons Cerdà, per donar resposta al creixement demogràfic i millorar les condicions de vida dels ciutadans.
- **1870** Se celebra a l'Ateneu Català de la Classe Obrera, a Barcelona, el Primer Congrés Obrer Espanyol.
- **1879** Es funda el PSOE. El mateix any es consolida una de les tendències del catalanisme, amb la publicació del *Diari Català* per Valentí Almirall.
- **1880** Es funda el Partit Republicà Progressista, partit que agrupava forces republicanes després de la caiguda de la Primera República Espanyola el 1874.
- **1883** S'inicien les obres de la Sagrada Família, projectada per Antoni Gaudí.
- **1888** Es funda el sindicat Unió General de Treballadors. Barcelona celebra l'Exposició Universal a la Ciutadella.
- **1893-1896** Barcelona viu diversos episodis de crispació com a conseqüència de la situació de marginació i explotació de la classe obrera, i fins al 1900 esclaten fins a més de 50 artefactes, en un context de lluita contra els abusos de la monarquia, l'Església i la burgesia.
- **Finals del segle XIX** El Modernisme viu a Barcelona el moment culminant.
- **1902** Al Febrer es produeix una vaga general.
- **1909** A l'estiu es produeixen les revoltes populars conegudes com Setmana Tràgica.

Gravat de la sessió inaugural del Primer Congrés Obrer Espanyol, al Teatre Circ Barcelonès, 19 de juny de 1870.
Vilacolums.

Escola Moderna al carrer Bailén, núm 56 Barcelona
Ateneu Fundació Ferrer i Guàrdia

Àmbit 3.

L'Escola Moderna.

Repàs als referents, els objectius i els principis de l'Escola Moderna

Fomentar l'esperit crític

Definició d'un dels principals trets del model educatiu de Ferrer i Guàrdia.

ESCOLA MODERNA?

■ REFERENTS

REPUBLICANISME, LLIUREPENSAMENT I ANARQUISME.

CORRENTS I METODOLOGIES PEDAGÒGIQUES

L'experimentalisme educatiu, la llibertat de l'alumnat, l'absència de qualsevol dogmatisme.

L'educació integral, basada en Paul Robin, que va influir decisivament Ferrer i Guàrdia, en serà també un exemple definidor: coeducació de sexes, antiautoritarisme, formació emocional i estètica.

■ OBJECTIUS

Construir una Ciutat (l'espai de convivència comuna) de **PERSONES LLIURES**

Impulsar la **IGUALTAT** d'homes i dones

DEFUGIR els prejudicis

Promoure la **SOLIDARITAT** internacional

Contribuir a la lluita per la **JUSTÍCIA SOCIAL**

EVITAR l'existència d'opressors i oprimits

■ CONCEPTE

QUÈ VOL DIR ESCOLA MODERNA?

Que està al dia.

Que vol que els infants aprenguin a partir de la **VIDA QUOTIDIANA** i dels problemes que passen al món, és a dir, a partir de la **REALITAT SOCIAL** del moment.

■ PRINCIPIS

Ensenyament **RACIONAL, CIENTÍFIC I HUMANITARI**

Pedagogia basada en la **CIÈNCIA** i l'**ACCIO MORAL**

Connexió de la tasca escolar amb la **VIDA SOCIAL** i **LABORAL**, i amb la **NATURA**

LAÏCISME

FELICITAT

AUTONOMIA personal

DEFUGIR ELS EXÀMENS i el sistema de premis i càstigs

Gaudi i creixement personal mitjançant l'experimentació **ARTÍSTICA, CIENTÍFICA I MORAL**

Cura de la **HIGIENE PERSONAL I AMBIENTAL**

Jocs i exercicis a l'**AIRE LLIURE**

UNIVERSALISME: formació per a totes les persones, sigui quina sigui la seva classe social

Desvetllar l'**ESPERIT CRÍTIC**

Coeducació de **SEXES** i **CLASSES**

FOMENTAR L'ESPERIT CRÍTIC

Ferrer i Guàrdia propugnava un model educatiu laic enfront de l'educació confessional, de la qual feia una crítica oberta, especialment del clericalisme i la doble moral de la classe dirigent. Els sectors més conservadors i l'Església catòlica van mostrar-se hostils envers els seus principis racionalistes, i va arribar a ser acusat de "rentar el cervell" als infants.

“

L'EDUCACIÓ DE LA INFÀNCIA HA DE FONDAMENTAR-SE SOBRE UNA BASE CIENTÍFICA I RACIONAL; EN CONSEQÜÈNCIA, CAL SEPARAR D'ELLA TOTA NOCIÓ MÍSTICA O SOBRENATURAL

”

Àmbit 4.

L'Escola Moderna, un model pedagògic molest?

Descripció de les dues detencions de Ferrer i Guàrdia i la clausura de l'Escola Moderna.

La seva obra perviu i s'escampa

Exemples d'escoles arreu del món que van replicar el model de l'Escola Moderna.

L'ESCOLA MODERNA, UN MODEL PEDAGÒGIC MOLEST?

L'Estat, que es recolzava en un règim monàrquic, oligàrquic i caciquista, considerava l'ensenyament com un instrument d'adoctrinament i de submissió dels ciutadans. Aquest Estat, així com també les elits econòmiques, religioses i polítiques de Catalunya, se sentien amenaçats pels corrents pedagògics renovadors que començaven a propagar-se arreu.

Ben aviat, Ferrer i Guàrdia i la seva obra van començar a ser criminalitzats per la seva estreta vinculació al pensament laic i llibertari. L'escola, per a ell, era una via per accedir a l'alliberament individual i social. I la lluita escolar esdevenia indissociable d'altres formes de combat en els terrenys sindical, cultural i polític, per tal d'accedir a una societat més justa. Per tot plegat, Ferrer i Guàrdia va ser acusat de sectari, violent i conspirador.

El fundador de l'Escola Moderna fou empresonat en ser considerat còmplice de Mateu Morral en l'atemptat als reis el 31 de maig de 1906, a Madrid. El van relacionar amb l'autor de l'acte perquè havia estat bibliotecari de l'Escola Moderna. Un any després, va ser declarat innocent, en no poder-se provar la seva participació en l'atemptat.

Arran d'aquests fets, l'Escola Moderna va ser clausurada, i Ferrer i Guàrdia es traslladà a França i a Bèlgica, des d'on va impulsar la Lliga Internacional per a l'Educació Racional de la Infància. Malgrat haver estat declarat innocent, se'l continuà vigilant fins que el 1909 fou detingut a Alella acusat d'instigar els fets de la Setmana Tràgica.

LA SEVA OBRA PERVIU I S'ESCAMPA

Amb la seva mort, però, no es va acabar la seva obra, ben al contrari. Van ser molts els mestres i pedagogs d'arreu del món que van voler replicar el projecte educatiu de l'Escola Moderna: a Portugal, Itàlia, Bèlgica, Suïssa, Ucraïna, els Estats Units, Mèxic, l'Uruguai, l'Argentina i el Brasil.

1. Escola Moderna de Sant Vicenç del Raspeig. Any 1934.

Arxiu Fundació Ferrer i Guàrdia

2. Escola Moderna de São Paulo. Any 1913.

Arxiu Fundació Ferrer i Guàrdia

3. The Modern School a Nova York. Any 1911-1912.

Wikipedia

4. Cartell d'una conferència del director de la Universitat Popular de Milà, a la Casa del Poble de Ginebra, Suïssa. Any ?

Arxiu Fundació Ferrer i Guàrdia

5. Carta del Comitè Scuola Moderna F. Ferrer a la premsa perquè publicin la invitació a donar el sòlar del dia 13 d'octubre de 1913 (44 aniversari de la mort de Ferrer i Guàrdia) a la fundació de l'escola i perquè pugui dotar-se de materials moderns. Any 1913.

Arxiu Fundació Ferrer i Guàrdia

6. Federació Internacional per a l'Ensenyament racionalista. Secció holandesa. Any ?

Arxiu Fundació Ferrer i Guàrdia

7. Carta per a la difusió de la Scuola Moderna de Bolonya. Any ?

Arxiu Fundació Ferrer i Guàrdia

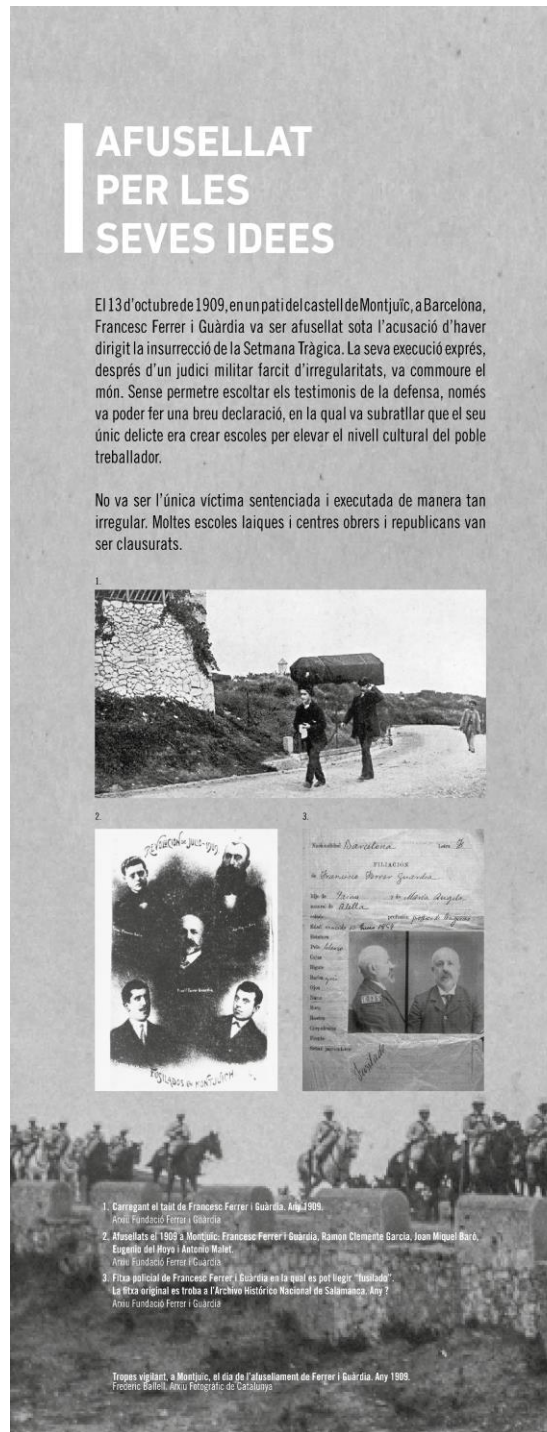
Àmbit 5.

Afusellat per les seves idees.

Descripció del judici militar i la condemna de Ferrer i Guàrdia.

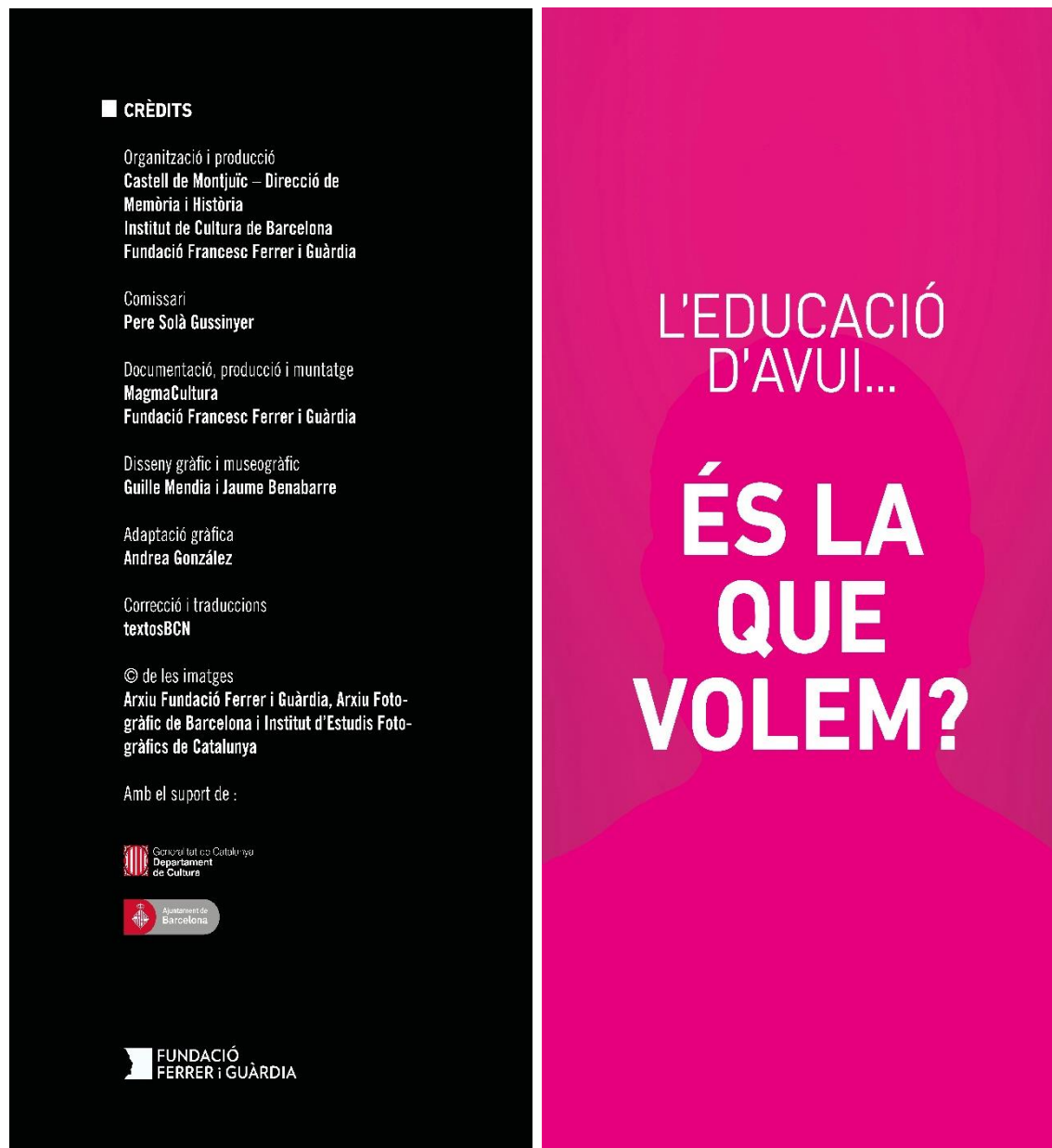
Reaccions i silencis després de la seva mort

Repàs del ressò internacional de la mort de Ferrer i Guàrdia.

Àmbit final.

Reflexió final i crèdits.

CONTACTE

Fundació Ferrer i Guàrdia

C/Avinyó 44, 1r. 08002 Barcelona

93.601.16.44

Uska Ballester, secretària tècnica

sandraballester@ferrerguardia.org

FUNDACIÓ
FERRER i GUÀRDIA